

The effect of communication training on mother-child communication applied by "from child to mother approach" in mobile kindergarten

Osman BASİT ^{*a}, Esra ÖMEROĞLU ^{**a}

^a Gazi University, Gazi Education Faculty, Ankara Turkey

Article Info

DOI: 10.14527/pegegog.2019.002

Article History:

Received 18 August 2017
Revised 08 May 2018
Accepted 16 June 2018
Online 04 October 2018

Keywords:

From the child to child approach,
Mother-child communication,
Mobile preschool,
Parent education.

Article Type:

Research paper

Abstract

This research was carried out with the aim of examining the impact of communication training based on 'from the child to mother approach' on the communication of the mothers with their children attending mobile preschools. The sample comprised 80 children attending mobile preschool and mothers of those children. Two of the five neighborhoods served by the mobile preschool were designated randomly as experiment groups and the remaining as control groups. There were 33 children and mothers in the experimental group and 47 in the control group. The data was collected by General Information Form and Parent-Child Communication Evaluation Tool. During the course of the research, the Communication Training Program prepared by the researcher and based on the Child to Mother Approach was applied to the experimental group for two days in a week during eight weeks. In order to examine the impact of Communication Training Program on mother-child communication, t-test was conducted for both the independent group and the dependent group. Statistical significance was set at .05. As a result of the analyses, it has been determined that the Communication Training Program has a positive effect on communication between mothers and children and this effect is permanent. In line with the results of the research, suggestions for preschool education teachers, parents and researchers are presented.

Gezici anaokulunda çocuktan anneye yaklaşımıyla uygulanan iletişim eğitiminin anne çocuk iletişimine etkisi

Makale Bilgisi

DOI: 10.14527/pegegog.2019.002

Makale Geçmişi:

Geliş 18 Ağustos 2017
Düzeltilme 08 Mayıs 2018
Kabul 16 Haziran 2018
Çevrimiçi 04 Ekim 2018

Anahtar Kelimeler:

Çocuktan çocuğa yaklaşım,
Anne-çocuk iletişimi,
Gezici anaokulu,
Anne baba eğitimi.

Makale Türü:

Özgün makale

Öz

Bu araştırma, gezici anaokuluna devam eden çocukların annelerine çocuktan anneye yaklaşımı ile verilen iletişim eğitiminin anne çocuk iletişimine etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara İli Mamak Belediyesine bağlı gezici anaokuluna devam eden 80 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Gezici anaokulunun hizmet verdiği beş mahalleden ikisi rastgele deney grubu olarak belirlenmiş, geriye kalan üç mahalle ise kontrol grubu olarak seçilmiştir. Deney grubunda 33 çocuk ve annesi yer alırken, kontrol grubunda 47 çocuk ve annesi yer almaktadır. Bu araştırmanın verileri Genel Bilgi Formu ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ile toplanmıştır. Araştırma süresince deney grubuna araştırmacı tarafından hazırlanan Çocuktan Anneye Yaklaşımıyla Uygulanan İletişim Eğitim Programı sekiz hafta boyunca haftada iki gün uygulanmıştır. Çocuktan Anneye Yoluyla İletişim Eğitim Programının anne-çocuk iletişimi üzerindeki etkisini incelemek için bağımsız grup ve bağımlı gruplarla t-testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak .05 belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, Çocuktan Anneye Yoluyla İletişim Eğitim Programının, anne-çocuklarının iletişimine olumlu etki ettiği ve bu etkinin kalıcı olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda; okul öncesi eğitimi öğretmenlerine, ebeveynlere ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

* Author: osmanbasit@gmail.com

** Author: esra.omeroglu@gmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-9025-3703>

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-8005-7474>

Introduction

The person has to communicate with the social environment in order to live a healthy and happy life. The development of positive communication skills among people develops through intra-family relationships from the first years of life. In the early childhood years, parents, especially mothers, have an important role in the development and support of communication skills. Increasing the quality and duration of communication training to be given to the mothers can improve mother-child communication. For this reason, it is necessary to develop alternative education models in order to make mother trainings reach more and more people. From these models, giving communication training based on 'from child to parent approach' to mothers whose children attending mobile preschools will help to increase the quality of mother-child communication.

The main purpose of family training is to guide parents through strengthening their self-confidence and developing their parenting skills for their children's physical, mental, social and emotional developments. Parent educations are carried out using many different models (Çağdaş & Seçer, 2004). These trainings are provided in public education centres, family health centres, family life centres and in schools, also they can be provided as house-centred or distance education. Family education ensures that the parents become aware of the responsibilities that they must take in their children's education and that this awareness is enhanced, the child's development is supported, and this support to the child's development is long-term and lasting. Early family training is especially important for the development of children of lower socio-economic level families (Güler Yıldız, 2014). It is important for parents to know the developmental characteristics of their children from the moment they are born and to know how to communicate with them so that the learning capacities of the children can be brought to the highest level. The assumption that the quality of the early mother-child relationship is influenced by the socio-emotional development of the child is supported by the theory of attachment (Ferreira et al., 2016). The supportive nature of the parent-child relationship is related to the higher social competence of the child (Marti, Bonillo, Jane, Fisher & Duch, 2015). The quality of relationship between family and child; (Gerrits, Goudena & Van Aken, 2005; Lindsey & Mize, 2001; Pasiak, 2011) affects the relationship with their peers. Determining the content of the trainings given to the parents in line with the needs of the working group is important in terms of increasing the training given. Effective communication training is at the forefront of education that should be given priority to all parental groups. The quality of communication that parents make with their children will be enhanced through effective communication training.

Using alternative models to reach out for parents with various needs instead of giving a single model of family training will contribute to the education of pre-school children. Alternative family education models should be diversified so that family education can reach a wider range. The fact that all family trainings are conducted in an institution-centred manner will reduce the number of people benefiting from such trainings.

From child to child approach is an alternative teaching approach in which children actively participate in the learning process and apply the information they learn to real life (Hanbury, 1993; Gültekin, Deveci & GürdoğanBayır, 2009). The approach involves a process in which children work with their parents, peers and other people in the community on issues related to the society (Fazlıoğlu, 2012). In many countries around the world, child-to-child education activities for health education have proved children to develop their own health as well as others' health-related knowledge. It is aimed at increasing the quality of education for children who cannot afford to go to school due to the approach of from the child to the child, especially in areas where the schooling rate is low. The approach consists of three sub-dimensions, from the child to the child, from the child to the family and from the child to the society. From the child to the parent model can be used as an alternative model in family education.

Mobile preschools, as another alternative preschool education model, is an alternative education program to the institutionalized preschool education models for children whose families are with insufficient financial means and who can't attend pre-school education institutions and it aims to

expand and develop preschool education. Mobile preschools are intended to provide training for children who cannot benefit from pre-school education institutions until they can be served permanently. They are set up in regions where the children who cannot benefit from pre-school education institutions are in the majority and are trained by mobile pre-school teachers (Nutton et al., 2011) Mobile preschools offer developmental opportunities for disadvantaged children who cannot reach institutional service if they are organized according to children's interests and developmental needs. Family participation and education activities applied in mobile kindergartens are limited due to lack of suitable space.

In the literature survey conducted it is seen that in addition to studies showing that maternal education programs contribute to their mother and their children in various fields , there are also studies in which positive outputs are obtained with mobile preschool applications.

In the study of Gezer (2009), it was found that the mobile preschool project had a positive effect on children, and the children who had taken pre-school education had higher levels of class activity, school success and personal-social skills (Gezgin, 2009). In their studies with children educated in mobile preschools (Haktanır, Akgün, Karaman & Duman, 2012) it has been revealed that children who benefit from educational activities show progress in all developmental areas (Haktanır, Akgün, Karaman & Duman, 2012). Existing studies in mobile preschools are limited to examining the effect of the given education on the development areas of children, and no studies have been conducted on mother child communication.

As with the mobile preschool model, from the child to child model is more concerned with nutrition, health and environmental education. In Ataman's (2009) study, it has been shown that from child-to-child application affects children's eating habits positively (Ataman, 2009). Özyürek et al. (2016) examined the impact of dental health education conducted by the approach from the child to the child. As a result, it has been stated that children actively contribute to their own learning and that they transmit their learning to other children and families (Özyürek et al., 2016). Studies investigating the parental child relationship (Aguilar, Sroufe, Egeland & Carlson, 2000; Pianta, 1997) suggest that the emotional and behavioural problems of children are largely related to the problems experienced in the parent-child relationship. In this context, it is emphasized that parent-child relationships should be examined as factors affecting the development of behavioural problems in children (Maccoby, 1980; Oktay, 2007). On the other hand, there are research reports indicating that problems with parent-child relationships are in the first place among the problems that pre-school children experience (OCD, University of Pittsburgh, 2005).

There have been several institution-centred trainings on communication between mother and child (Akgün, 2008; Çağdaş & Arı, 1999), but no literature on the communication skills of children and mothers in mobile preschools have been found. Within the scope of the study, two alternative educational methods were used in combination: "Education from the Child to the Mother" and "Mobile Kindergarten".

In this context, the purpose of this research is to investigate the effect of communication education based on from the child to the mother approach on mothers whose children attending to the mobile preschools and on mother-child communication. In response to this general objective, the following questions were sought:

Is there a difference between the pre-test scores of the Parent-Child Communication Assessment Tool for the mothers in the experimental and the control groups?

Does the communication education applied in from the child to the mother educational approach affect the final test score of the Parent-Child Communication Assessment Tool in the experimental and control group?

Is there a difference between the scores of the Parent-Child Communication Assessment Tool post-test and retention test for the mothers in the experimental group?

Method

In this section, the model of the research, the study group, the data collection tools, the data collection method and the statistical methods used in the evaluation of the data are presented. It also includes information about from child to mother approach based communication training which was applied to the mothers whose children are in the experimental group.

Research Design

This study was carried out to investigate the effect of from the child to mother approach based communication training given to the mothers whose children attending to mobile preschool, which was in Mamak Municipality of Ankara Province, on mother-child communication and was designed in experimental design with pre-test-post-test control group in quantitative model.

Experimental design with pre-test, post-test and control group is a widely used mixed design. It is an associated design as participants are evaluated before and after the experimental procedure in relation to the dependent variable. It is an unrelated design as experimental and control groups which are composed of different subjects are compared (Büyüköztürk, 2012).

Study Group

The study group of the research was composed of mothers and children who were registered in five neighbourhoods of Mamak Municipality in Ankara Province and attended mobile preschools during 2015-2016 Academic Year. Permission has been obtained from Mamak Municipality for the application of from the child to mother approach based communication training and the Parent-Child Communication Assessment Tool. Two of the five neighbourhoods served by the mobile preschool were designated as random experiment groups and the remaining three neighbourhoods were selected as control groups. One of the children in the experimental group was not included in the study because her mother did not want to participate in the study. The distribution of the children and their mothers in the study based on the neighbourhoods is given in Table 1. Table 1 shows the distribution of children receiving education in randomly selected neighbourhoods determined as experimental and control group where 33 of the mothers and children who participated in the study were in the experiment and 47 were in the control group.

Table 1.

Distribution of Children's Mothers according to Neighborhoods in Experimental and Control Group.

	1 st Neigh.	2 nd Neigh.	3 rd Neigh.	4 th Neigh.	5 th Neigh.	Total
Experimental				20	13	33
Control	19	16	12			47

Table 2.

Distribution of Children in Experimental and Control Groups by Gender.

	Experimental Group		Control Group		Total	
	f	%	f	%	f	%
Female	19	57.60	31	66.00	50	62.50
Male	14	42.40	16	34.00	30	37.50
Total	33	100.00	47	100.00	80	100.00

In Table 2, when the gender distributions of the children in the experimental and control groups are examined, 57.60% are in the experimental group and 66.00% in the control group. Male children constitute 42.40% of the experimental group and 34.00% of the control group. In total, 62.50% of the children attending the mobile kindergarten were female (n = 50) and 37.50% were male (n = 30). Table 3 shows the distribution of children in the experimental and control groups by sibling numbers.

Table 3.*Distribution of Children in the Experimental and Control Groups by Sibling Numbers.*

	Experimental Group		Control Group		Total	
	f	%	f	%	f	%
One sibling	8	24.20	8	17.00	16	20.00
Two siblings	16	48.50	26	55.30	42	52.50
Three siblings	3	9.10	7	14.90	10	12.50
Four and up siblings	6	18.20	6	12.80	12	15.00
Total	33	100.00	47	100.00	80	100.00

Given the distribution of sibling numbers in Table 3, it is seen that 48.50% of the children in the experimental group had two siblings and 55.30% of the children in the control group had two brothers. Table 4 shows the distribution of children in the experimental and control groups according to their birth order.

Table 4.*Distribution of Children in the Experimental and Control Groups by Birth Order.*

	Experimental Group		Control Group		Total	
	f	%	f	%	f	%
First	14	42.40	23	48.90	37	46.30
Second	12	36.40	15	31.90	27	33.80
Third	2	6.10	4	8.50	6	7.50
Fourth and up	5	15.20	5	10.60	10	12.50
Total	33	100.00	47	100.00	80	100.00

When the distribution of the children in the experiment and control groups in Table 4 according to the order of birth is examined, it is seen that 42.40% of the children in the experimental group are the first child and 36.40% are the second child. 48.90% of the children in the control group are first child and 31.90% are second child. Table 5 shows the distribution of children in the experimental and control groups according to whether they had taken pre-school education in mobile kindergarten in the previous years.

Table 5.*Distribution of Children in The Experimental and Control Groups According to whether They Had Taken Pre-School Education or not.*

	Experimental Group		Control Group		Total	
	f	%	f	%	f	%
Educated	8	24.20	10	21.30	18	22.50
Not educated	25	75.80	37	78.70	62	77.50
Total	33	100.00	47	100.00	80	100.00

Table 5 shows the distribution of the children in the experiment and control groups according to their reception status in mobile kindergarten in the previous years. It is seen that 75.80% of the children in the experimental group did not receive education in mobile kindergarten, and 78.70% of the children in the control group did not receive education in mobile kindergarten.

Data Collection Tools

With the purpose of collecting the demographic information of the children and their parents included in the survey, the "General Information Form" was used as a data collection tool and the "Parent-Child Communication Assessment Tool" was used with the aim of revealing the affect and permanence of the communication education given to mother on mother child communication.

General Information Form

In order to obtain demographic information for the children surveyed, the General Information Form prepared by the researcher was used. In the form there are questions about the gender of the child, the number of siblings, the order of birth, and whether or not they were continuing to the mobile kindergarten.

Parent-Child Communication Assessment Tool

In this study, a Parent-Child Communication Assessment Tool, which was developed and checked in terms of validity and reliability by Arabacı in 2011, was used to evaluate the behaviours related with communication of parents who have children aged 48-60 months with their children. In order to determine the validity and reliability of ABÇİDA; exploratory and confirmatory factor analyses; Item-total score reliability, Cronbach Alpha reliability and test-retest reliability analyses were conducted to determine the overall reliability of the tool. According to the results of the Explicit Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) statistics, which were made to test the structural validity of the ABÇİDA, it is seen that the vehicle supports a five-dimensional structure. The internal consistency coefficient (α) of the ABCİDA subscale was (α) .67, the internal consistency coefficient of the listening subscale was (α) .70, the internal consistency coefficient of the message subscale (α) .56 and internal consistency coefficient for the empathy sub-dimension (α) .73. When the results of test-retest reliability are examined; test-retest correlations were set to .93 for the speech sub-dimension, .96 for the listening sub-dimension, .98 for the message sub-dimension, .95 for the non-verbal communication sub-dimension, and .96 for the empathy sub-dimension. Accordingly, it is seen that the relationship between the results of the two applications is meaningful. As a result of the research, it is found that ABÇİDA has a reliable measurement capacity and a consistent structure (Arabacı & Ömeroğlu, 2016). The Parent-Child Communication Assessment Tool consists of five sub-dimensions; speech, listening, message, nonverbal communication, empathy and 37 items. It is a tool that can be applied to parents as individual or in small group and there are eight items in the speech subdivision, six items in the listening subdivision, eight items in the message subdivision, six items in the nonverbal communication subdivision, and nine items in the empathy subdivision. The tool is based on a five-point Likert rating of "always," "frequently," "occasional," "rarely," and "never." The high scores from the sub-dimensions of the Parent-Child Communication Assessment Tool indicate that the parent is in a positive and effective communication with the child. On the other hand, low communication scores from the sub-dimensions indicate that the parents have disorientation in their communication with the child. Brief information about the tool has been presented at the beginning of the application form. There is no time limit for the implementation of the tool.

Collection of Data

The data of the research were collected by the researcher during the spring semester of 2015-2016 academic year. First of all, permission was obtained from Mamak Municipality to conduct the research. Before the training started, Parent-Child Communication Assessment Tool was applied as a preliminary application to mothers in five neighbourhoods where mobile preschool was giving service. How to fill and investigate the scale was explained to the mothers when they brought their children to the kindergarten or take them. The Communication Training Program was then implemented in sixteen sessions during eight weeks in two neighbourhoods, which were then randomly assigned to the experimental group among the five neighbourhoods served by mobile preschool. Immediately following the implementation of the training program, final applications were performed with the mothers both in the experimental and in the control group. Two weeks after the last application, the Parent-Child Communication Assessment Tool was applied again as a retention application to the mothers in the experimental group.

Preparation and Implementation of from Child to Mother Communication Training Program

Developed within the scope of the research, "from Child to Mother Communication Training Program" aims to support communication skills and strengthen the communication skills of pre-school children with their mothers. After the literature review on communication skills, "from Child to Mother Communication Training Program" was prepared for the development of communication skills. While preparing the program, firstly the achievements and indicators related to communication skills were established. The achievements and indicators of the program were selected and formal arrangements were made in relation to the communication skills among the goals, objectives and achievements of the Ministry of National Education, Preschool Education 2002, 2006 and 2013 programs. As the achievements and indicators contained in the programs were found to be sufficient, new achievements and indicators were not added.

Suitability for the purpose of the research of selected achievements, sub-dimensions of communication skills; listening, speaking, empathy, non-verbal communication and message compatibility, whether it supports for mother child communication and compliance with the development of children aged 48-60 months were presented to the audience of five academicians who were experts in the field of pre-school education. After the expert opinion, 9 achievements and 34 indicators were identified.

For the internalization of children of the achievements and indicators, achievements and indicators were distributed repeated in 16 sessions. A chart showing which achievement and the indicator is to be placed in which activity and how many times to be repeated was shown. The achievements and indicators were handled in the event plan in a strictly correct order, repeated at different times and at different events.

While preparing the activities in the training program, attention was paid to ensure that the activities were in accordance with the development levels of the children, that the children would participate with fun, and that they were child-centred. In addition to this, different types of activities are included during the day without bringing up the same kind of activities. At the same time, a daily flow of children's active and sit-down activities was also organized taking into account the active-passive balance. Transitions between activities were designed to be linked in order to facilitate the transition from one activity to another. Activities that were easy to implement were chosen because two or three activities in one day could also be repeated at home by telling the activities the children have done at school to their mothers at home. All the pre-school education activities were included and the training program that was applied was organized in Turkish, Art, Mathematics, Science, Reading and Writing, Music, Movement, Games, Drama and family participation activities.

"From Child to Mother Communication Training Program" was planned for eight weeks and sixteen sessions for the children in the experimental group, and forty-two training events were organized in each session to contribute to the development of one or more of the communication sub-dimensions. While "From Child to Mother Communication Training Program" was administered to the children in the experiment group two days a week in the morning and the afternoon by the researcher in two different neighbourhoods in mobile preschool, the Ministry of Education Preschool Education Program (2013) was applied to the children in the control group.

The children were reminded throughout the process that all activities done in the mobile preschool should be done with their mothers at home, that the television should be closed while these activities taking place, and that the mothers should not be interested in anything else during the activities. At the same time, these warnings were highlighted in newsletters sent to mothers for each event that was made in the process and in promotional and evaluation meetings that were held. The news letters sent to the mothers also emphasized what the mothers should pay attention to, as well as how the activities would be implemented so that they could give clues as children may forget the events.

During the events, children were given opportunities to talk to each other and listen to each other. Activities such as drama and games were carried out so that they could communicate by expressing feelings and thoughts through their minds, empathizing with each other, trying to understand each other and using body gestures and mimics.

Repetition of the activities in mobile preschool with their mothers at home is thought to the increase of communication between mother and child as children spend their time with their mothers more efficiently. During these activities which were carried out at home, the children told their moms activities and repeated the songs, poems, finger games that they learnt with their mothers.

From the Child to Mother Communication Training offered the opportunity to spend at least 30 minutes daily for the mother and the child. This opportunity contributed to healthy communication between the mother and the child, listening to each other and expressing themselves. Children taught singers, singles and poems to their mothers. Thanks to the training program, non-verbal communication skills were supported by establishing mutual communication and eye contact. In the training program, story completion activity was carried out and questions such as "what would you do if you did, what else could be done in this situation, what were you feelings?" were asked and they were asked to complete the half-finished stories. These and similar activities are thought to contribute to empathetic thinking skills.

Analysis of Data

The data obtained through the Parent-Child Communication Assessment Tool and the General Information Form were transferred to the computer environment and analysed using an appropriate data analysis program. In order to determine the effect of From the Child to Mother Communication Training Program on the communication mothers established with their children, pre- and final application scores those mothers in the experimental group and in the control group taken from the Parent-Child Communication Assessment Tool were examined by t test for the independent samples in order to determine whether the scores were different or not. The t test for independent samples is a parametric technique used to compare the significance of the difference between the means obtained from two independent sample groups (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2014).

The t-test was used for the related samples to compare the scores of mothers of children who were in the experimental group and took the last application and retention application of the Parent-Child Communication Assessment Tool (Büyüköztürk, 1998).

Results

In this section, independent-sample t-test and paired-sample t-test findings are presented related on pre-post practices and permanence practises for determining the effect of from child to child approach based communication training given to mothers of children in the experimental and control groups on mother child communication.

Table 6 examines whether there is a significant difference between the mean of the scores of the mothers of the children in the control group and the average of the scores of the mothers of the children in the test group in the preliminary application on the ABÇİDA sub-dimensions and generalities. There is no significant difference between the scores of the mothers in the experimental and control groups on Speech ($t_{(78)}=.06$, $p=.95>.05$), Listening ($t_{(78)}=1.93$, $p=.06>.05$), Message ($t_{(78)}=1.86$, $p=.07>.05$), Nonverbal Communication ($t_{(78)}=1.80$, $p=.08>.05$), Empathy ($t_{(78)}=.11$, $p=.92>.05$), subscales and the overall score ($t_{(78)}=1.26$, $p=.21>.05$) of the scale. When the pre-test scores of the Parent-Child Communication Assessment Tool applied to the mothers of the children attending the mobile kindergarten are examined, it is seen that the scores of the mothers are close to each other and the effect of the education program is important.

Table 6.

t-Test Results Regarding Significant Differences between Pre-Application Scores of Parent- Child Communication Assessment Tool of Mothers of Children in the Experimental and Control Groups.

Pre-application	Group	f	Average	Sd	t	df	p
Speech	Control	47	31.91	4.99	.06	78	.95
	Experimental	33	31.85	4.04			
Listening	Control	47	24.79	3.09	1.93	78	.06
	Experimental	33	23.33	3.60			
Message	Control	47	29.74	3.84	1.86	78	.07
	Experimental	33	28.03	4.33			
Nonverbal Communication	Control	47	25.06	2.69	1.80	78	.08
	Experimental	33	23.91	3.00			
Empathy	Control	47	35.49	5.73	.11	78	.92
	Experimental	33	35.36	4.37			
Overall Scale of the Scale	Control	47	147.00	16.14	1.26	78	.21
	Experimental	33	142.48	15.29			

When the answers given to the Parent-Child Communication Assessment Tool applied to the mothers of the children attending the mobile preschool are examined, it is seen that there is no significant difference between the scores of the mothers who took place in the experimental and control groups. When pre-test scores of the Parent-Child Communication Assessment Tool applied to the mothers of children attending in the mobile preschool are examined, it is seen that it is important in terms of the education program as the scores of the mothers are close to each other.

Table 7.

t-Test Results Regarding Significant Differences between Post-Application Scores of Parent-Child Communication Assessment Tool of Mothers of Children in the Experimental and Control Groups.

Post-Application	Group	f	Average	Sd	t	df	p
Speech	Control	47	32.45	2.96	5.56	78	.00*
	Experimental	33	33.00	35.67			
Listening	Control	47	25.02	2.37	4.34	78	.00*
	Experimental	33	27.03	1.42			
Message	Control	47	31.06	3.93	4.41	78	.00*
	Experimental	33	34.24	1.54			
Nonverbal Communication	Control	47	24.34	2.65	6.62	78	.00*
	Experimental	33	27.61	1.20			
Empathy	Control	47	34.89	3.76	7.79	78	.00*
	Experimental	33	40.64	2.32			
Overall Scale of the Scale	Control	47	147.77	11.29	8.32	78	.00*
	Experimental	33	165.18	4.85			

In Table 7, it was examined whether there is a significant difference between the average of the scores of the mothers of the children in the control group of the last application on the ABCİDA sub-dimensions and the general average of the scores of the mothers of the children in the test group. There appears to be a significant difference between the scores of the mothers in the experimental and control groups on Speech ($t_{(78)}=5.56$, $p=.00<.05$), Listening ($t_{(78)}=4.34$, $p=.00<.05$), Message ($t_{(78)}=4.41$, $p=.00<.05$), Nonverbal Communication ($t_{(78)}=6.62$, $p=.00<.05$), Empathy ($t_{(78)}=7.79$, $p=.00<.05$) subscales and the overall score ($t_{(78)}=8.32$, $p=.00<.05$) of the scale. It can be said that this significant difference between the average scores of ABCİDA sub-dimensions of the mothers in the experimental and control groups and the general point of the scale result from the from Child to Mother Communication Training Program.

Table 8.

Paired-Sample T-Test Results Regarding Significant Differences between Last Application and Permanence Practice Points of Parent-Child Communication Assessment Tool of Mothers of Children in the Experimental Groups.

Experimental Group	Group	f	Average	Sd	t	df	p
Speech	Last	33	35.67	1.80	.94	32	.35
	Permanence	33	35.39	1.85			
Listening	Last	33	27.03	1.42	1.88	32	.07
	Permanence	33	26.67	1.38			
Message	Last	33	34.24	1.54	.17	32	.86
	Permanence	33	34.30	1.72			
Nonverbal Communication	Last	33	40.64	2.32	1.30	32	.20
	Permanence	33	40.18	1.88			
Empathy	Last	33	27.61	1.20	1.19	32	.24
	Permanence	33	27.36	1.60			
Overall Scale of the Scale	Last	33	165.18	4.85	1.95	32	.06
	Permanence	33	163.91	4.85			

According to Table 8, it is seen that there is no significant difference between the average of the last application points and the permanence application points of the mothers of the children in the experimental group related to the sub-dimensions and general of the Parent Child Communication Assessment Tool. It is seen that there is no significant difference between the scores of the last application and retention application of the mothers in the experimental group on Speech ($t_{(32)}=.94$, $p=.35>.05$), Listening ($t_{(32)}=1.88$, $p=.07>.05$), Message ($t_{(32)}=.17$, $p=.86>.05$), Nonverbal Communication ($t_{(32)}=1.30$, $p=.20>.05$), Empathy ($t_{(32)}=1.19$, $p=.24>.05$) subscales and the total sum ($t_{(32)}=1.95$, $p=.06>.05$) of the scale. When the findings of the last test and permanence test of the experimental group are compared, it can be said that the permanence of from Child to Mother Communication Training Program continues.

Discussion, Conclusion & Implementation

This study was carried out to determine whether from the Child to Mother Approach Based Communication Training influences mother-child communication and whether this effect persists or not.

The post-application results of the Parent Child Communication Assessment Tool of the mothers of the children in the experimental and control groups were examined by Independent-Sample t-Test. A statistically significant difference was found in favour of the experimental group between the Parent-Child Communication Assessment Tool, Speaking, Listening, Message, Nonverbal Communication, Empathy subscales and the average of Parent-Child Communication Assessment Tool total post-application scores.

It is seen that there is a significant difference between the scores of the mothers of children in the experimental group and the scores of those in the control group in terms of speaking, listening, message, nonverbal communication, empathy subscales and the general situation of the scale in the final application of the Parent Child Communication Assessment Tool. This favourable increase in the scores of the mothers of the children in the experimental group is said to be due to the communication training applied which was based on from child to mother education approach. In the educational activities, the achievements and indicators of communication skills are included for the internalization of children's communication skills and for applying these activities with their mothers at home.

The appropriate educational environment and training materials for the activities were prepared, pre-school education activities were carried out with active participation of all children, and finally activities were evaluated together with the children during the evaluation stage.

There was a significant difference when the pre-application and final application scores of the experimental and control groups were compared. This difference is thought to be caused by the from child to mother effective communication program. When the literature is examined; in a study by Madden, O'Hara and Levenstein (1984), it was seen that the Mother Child Home Program (MCHP) contributed to mother's verbal communication with their children;

In Erbay, Arslan and Çağdaş's study in 2011, it was seen that the "Communication Training Program" contributed to listening and verbal expression skills of children in the age group of six. In Öğretir & Demiriz (2009) study, "Mother Home Visit Training Program" contributed to the empathic tendencies of the mothers. In a study conducted by Tuijl and Leseman (2004), a home-based intervention program based on strengthening maternal-child interaction for children at risk within the four- to six-year age group contributed to mother-child communication. In the study conducted by Çağdaş, Arslan, Erbay and Orçan (2010) with mothers who had children at the age of 6, effective maternal education contributed to mother-child relationship levels. Evirgen (2002) notes that school-sponsored mother education programs developed by himself for mothers who have 6-year-old children contributed to mothers' listening and empathy skills. In the research conducted by Çağdaş (1997), the "Mother-Child Communication Language Education" program contributed to mothers' positive relation with their children. In the research of Önder, Balaban Dağal and Şanlı (2005) with 42 children between 60-68 months in 2015, they conclude that they have contributed positively to the communication skills of the children in the experiment group by "Communication Skills Improvement Program". The result of this study and the results of the previous research are in line.

The results of the post-application and permanence application of Parent-Child Communication Assessment Tool of the mothers of the children in the experimental group were examined by the Independent-Sample T-Test. There was no statistically significant difference between the scores of the Parent-Child Communication Assessment Tool's Speech, Listening, Message, Nonverbal Communication, Empathy subscales and general Parent-Child Communication Assessment Tool post-application scores and permanence practice scores of the mothers of the children in the experimental group.

All of these activities conducted during the From Child to Mother Effective Communication Program can be said to have provided permanence of communication between children and the mothers in the experimental group.

It has been determined that the communication education given to the mothers of the children who attended the mobile kindergarten by the approach of "from Mother to Child" has a contribution to the mother-child relationship. In addition, it has been determined that communication between mother and child has developed the dimensions of speaking, listening, message, nonverbal communication and empathy. It was seen that the effect of this education given to the mothers in the experimental group continued.

The research is limited to 48-60 months children and their mothers who continue to the mobile kindergarten at Mamak Municipality Mobile Kindergarten in Ankara in 2015-2016 academic year. In addition, another limitation of the study is that given education is implemented only with the dimension of "from child to the mother" of "child to child approach". Including only "communication education" of prepared program is another limitation of the study. In line with these limitations, the study covers communication education, which is applied with from child to mother approach for 48-60 month old children and their mothers who attended the mobile kindergarten attached to Mamak Municipality of Ankara province.

In mobile kindergarten, it is suggested that the communication education given by from the child to the mother should be applied from the child to the family. In this way, the communication quality of all family members is expected to increase. Besides, it is suggested to prepare and implement education programs of other important subjects that should be handled in preschool period other than communication education with this method. In order to reveal the details of the effect of this education given by from the child to the mother, it is suggested that the mothers and children in the working group should be monitored longitudinally and evaluated in qualitative aspect in future studies. It is suggested that from the child to the mother approach should be used in institutional education as an alternative method in parental education. In the methods to be used for family education in the pre-school education program, it is suggested to add the updates about the details of the "from child to the family" method. By increasing the number of mobile kindergartens, parents can participate in the various trainings planned in these kindergartens.

Türkçe Sürüm

Giriş

Kişi, sosyal çevrede sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmek için iletişim kurmak zorundadır. Kişiler arasında olumlu iletişim becerilerinin gelişimi yaşamın ilk yıllarından itibaren aile içi ilişkiler yoluyla gelişmektedir. Erken çocukluk yıllarında iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesinde ailenin özellikle de annelerin önemli bir yeri vardır. Annelere verilecek iletişim eğitiminin kalitesi ve süresinin arttırılması anne çocuk iletişimini geliştirebilir. Bu sebeple annelere yönelik eğitimlerin daha çok kişiye ulaşması için alternatif eğitim modelleri geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu modellerden çocuktan ebeveyne yaklaşımı ile çocukları gezici anaokuluna devam eden annelere iletişim eğitimi vermek anne çocuk iletişiminin kalitesinin arttırılmasına fayda sağlayacaktır.

Aile eğitiminin temel amacı, anne ve babaların özgüvenini güçlendirerek, çocuklarının fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi için anne-babalık becerilerini geliştirecek şekilde anne babalara rehberlik etmektir. Anne baba eğitimleri birçok farklı model kullanılarak yürütülmektedir (Çağdaş & Seçer, 2004). Bu eğitimler halk eğitim merkezlerinde, aile sağlığı merkezlerinde, aile yaşam merkezlerinde ve okullarda kurum merkezli olarak verildiği gibi ev merkezli veya uzaktan eğitim yoluyla da verilmektedir. Aile eğitimi, çocuğun eğitiminde ailenin alması gereken sorumluluğun bilincine varmasını ve bu bilinci arttırılmasını, çocuğun gelişiminin desteklenmesini, çocuğun gelişimine sağlanan bu desteğin uzun vadeli ve kalıcı olmasını sağlar. Erken dönemde verilen aile eğitimleri özellikle alt sosyo ekonomik seviyedeki ailelerin çocuklarının gelişimleri için önem arz etmektedir (Güler Yıldız, 2014). Anne babaların çocukları dünyaya geldiği andan itibaren çocuklarının gelişim özelliklerini bilmesi ve onlar ile nasıl iletişim kurmaları gerektiğini bilmeleri çocukların doğum ile getirdikleri öğrenme kapasitelerinin en üst seviyeye taşınabilmesi için önemlidir. Erken dönemde kurulan anne-çocuk ilişkisinin kaliteli olması, çocuğun sosyo-duygusal gelişimini etkilediği varsayımı bağlanma teorisi ile de desteklenmektedir (Ferreira et al., 2016). Anne-baba-çocuk ilişkisinin destekleyici bir yapıda olması çocuğun daha yüksek sosyal yeterlilik sahip olması ile ilişkilendirilmektedir (Marti, Bonillo, Jane, Fisher & Duch, 2015). Aile çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi; akranları ile olan ilişkilerini (Gerrits, Goudena & Van Aken, 2005; Lindsey & Mize, 2001; Pasiak, 2011) etkilemektedir. Ebeveynlere verilen eğitimlerin içeriği çalışılan grubun ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi verilen eğitimin etkisini arttırması açısından önemlidir. Etkili iletişim eğitimi, tüm ebeveyn gruplarına öncelikli olarak verilmesi gereken eğitimin başında gelmektedir. Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişimin kalitesi, etkili iletişim eğitimi sayesinde artacaktır.

Aile eğitiminin tek tip bir model benimsenerek verilmesi yerine, çeşitli ihtiyaçlara sahip ebeveynlere ulaşacak şekilde alternatif modeller kullanılarak verilmesi okul öncesi çocuklarının eğitimine katkı sağlayacaktır. Aile eğitimlerinin daha geniş bir kesime ulaşabilmesi için alternatif aile eğitim modelleri çeşitlendirilmelidir. Tüm aile eğitimlerinin kurum merkezli olarak yapılması bu eğitimden yararlanan insan sayısını azaltacaktır.

Çocuktan çocuğa yaklaşımı çocukların öğrenme sürecine etkin olarak katıldıkları, öğrendikleri bilgileri gerçek yaşama uyguladıkları alternatif bir öğretim yaklaşımıdır (Gültekin, Deveci & Gürdoğan Bayır, 2009; Hanbury, 1993). Çocuktan çocuğa yaklaşımı, çocukların toplumla ilgili problemler konusunda aileleriyle, akranlarıyla ve toplumdaki diğer kişilerle birlikte çalıştıkları bir süreci içerisinde barındırır (Fazlıoğlu, 2012). Dünya üzerinde pek çok ülkede sağlık eğitimi amacıyla uygulanan çocuktan çocuğa eğitimi etkinlikleri çocukların, hem kendi sağlıklarını hem de başkalarının sağlık ile ilgili bilgilerini geliştirebileceklerini kanıtlamışlardır. Özellikle okullaşma oranının düşük olduğu bölgelerde kullanılan çocuktan çocuğa yaklaşımı sayesinde okula gitme fırsatı yakalayamayan çocukların eğitim kalitesinin arttırılması amaçlanmaktadır. Yaklaşım, çocuktan çocuğa, çocuktan aileye ve çocuktan topluma olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Çocuktan aileye alt boyutu, aile eğitiminde alternatif bir model olarak kullanılabilir (Fazlıoğlu, 2012).

Bir diğer alternatif okul öncesi eğitim modeli olan gezici (mobil) anaokulları ise okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve geliştirmek amacıyla, maddi imkânları yetersiz ailelerin okul öncesi eğitim kurumlarına devam edemeyen çocuklar için kuruma dayalı okul öncesi eğitimi modellerine alternatif bir eğitim uygulamasıdır. Gezici anaokulları, okul öncesi eğitim hizmetinden yararlanamayan çocuklara kalıcı hizmet sağlayıncaya kadar eğitim vermeyi amaçlamaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanamayan çocukların çoğunlukta olduğu bölgelerde kurulmakta ve gezici okul öncesi öğretmeni tarafından eğitim verilmektedir (Nutton et. al., 2011). Gezici anaokulları, çocukların ilgileri ve gelişimsel gereksinimlerine uygun şekilde düzenlendiğinde kurumsal hizmete ulaşamayan dezavantajlı çocuklar için gelişimsel fırsatlar sunar. Gezici anaokullarında uygulanan aile katılım ve eğitimi çalışmaları uygun mekânın olmamasından kaynaklı olarak sınırlı kalmaktadır.

Yapılan literatür taramasında, annelere uygulanan eğitim programlarının anneler ve çocuklarına çeşitli alanlarda katkı sağladığını gösteren çalışmaların yanı sıra, gezici anaokulu uygulamalarıyla da olumlu çıktılar elde edildiği çalışmalar bulunmaktadır. Gezin'in (2009) çalışmasında gezici anaokulu projesinin çocuklar üzerine olumlu etkilerinin olduğu, okul öncesi eğitimi almış olan çocuklarda sınıf içi etkinlik düzeyleri, okul başarısı ve kişisel-sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Gezin, 2009). Haktanır, Akgün, Karaman ve Duman'ın (2012) gezici anaokulunda eğitim gören çocuklarla yaptıkları çalışmada, eğitim etkinliklerinden yararlanan çocukların tüm gelişim alanlarında ilerleme olduğu ortaya konulmuştur (Haktanır, Akgün, Karaman & Duman, 2012). Gezici anaokulunda yapılan mevcut çalışmalar, verilen eğitimlerin çocukların gelişim alanları üzerine etkisinin incelenmesi ile sınırlı olup, anne çocuk iletişimi konusunda çalışmaya rastlanılmamıştır.

Gezici anaokulu modeli gibi, alternatif yaklaşımlardan biri olan çocuktan çocuğa ile yapılan çalışmalar ise daha çok beslenme, sağlık ve çevre eğitimi konularını kapsamaktadır. Ataman'ın (2009) çalışmasında çocuktan çocuğa uygulamasının çocukların beslenme alışkanlıklarını olumlu etkilediği gösterilmiştir (Ataman, 2009). Özyürek ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında çocuktan çocuğa yaklaşımı ile yürütülen dış sağlığı eğitiminin etkisi incelenmiştir. Sonuçta, bu yaklaşımla çocukların aktif olarak hem kendi öğrenmelerine katkı sağladığı, hem de öğrendiklerini diğer çocuklara ve ailelere aktarmasını sağladığı belirtilmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisini inceleyen araştırmalarda çocukların duygusal ve davranışsal problemlerinin büyük ölçüde ebeveyn-çocuk ilişkisinde yaşanan problemlerle ilişkili olduğu (Aguilar, Sroufe, Egeland & Carlson, 2000; Pianta, 1997) belirtilmektedir. Bu bağlamda, ana-baba-çocuk ilişkilerinin, çocuklarda davranış problemlerinin gelişimini etkileyen faktörler olarak incelenmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Maccoby, 1980; Oktay, 2007). Öte yandan, okul öncesi dönem çocuklarının yaşadıkları sorunlar arasında, anne-baba-çocuk ilişkilerindeki sorunların ilk sıralarda yer aldığını gösteren araştırma raporları bulunmaktadır (OCD, University of Pittsburgh, 2005).

Anne-çocuk arasındaki iletişim ile ilgili kurum merkezli olarak yapılan çeşitli eğitimler bulunmakla birlikte (Akgün, 2008; Çağdaş & Arı,1999) gezici anaokulundaki çocuklar ve annelerinin iletişim becerilerine yönelik çalışmalara literatürde rastlanılmamıştır. Çalışma kapsamında iki alternatif eğitim yöntemi olan Çocuktan Anneye Eğitim ve Gezici Anaokulu bir arada kullanılmıştır.

Bu kapsamda, bu araştırmanın amacı gezici anaokuluna devam eden çocukların annelerine çocuktan anneye yaklaşımı ile verilen iletişim eğitiminin anne çocuk iletişiminde etkisini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ön test puanları arasında fark var mıdır?

Çocuktan anneye eğitim yaklaşımıyla uygulanan iletişim eğitimi, deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin, Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı son test puanını etkilemekte midir?

Deney grubunda yer alan annelerin Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı son test ve kalıcılık testi puanları arasında fark var mıdır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmının modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca deney grubundaki çocukların annelerine çocuktan anneye eğitim yaklaşımı ile uygulanan iletişim eğitimi programına ilişkin bilgilere de yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Ankara İli Mamak Belediyesine bağlı gezici anaokuluna devam eden çocukların annelerine çocuktan anneye yaklaşımıyla verilen iletişim eğitiminin, anne çocuk iletişimine etkisinin incelenmesine yönelik yapılmış olan bu çalışma nicel modelde ön test-son test kontrol gruplu deneysel desende tasarlanmıştır.

Ön test- son test ve kontrol gruplu deneysel desen; yaygın kullanılan karışık bir desendir. Katılımcıların, deneysel işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçümlerinden dolayı ilişkili bir desendir. Farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılmasından dolayı ise ilişkisiz bir desendir (Büyüköztürk, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Ankara İli Mamak Belediyesine bağlı gezici anaokulunun hizmet verdiği beş mahallede kayıtlı olan çocuklar ve anneleri oluşturmuştur. Çocuktan Anneye İletişim Eğitim Programının ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracının (ABÇİDA) uygulanması için Mamak Belediyesinden gerekli izinler alınmıştır. Gezici anaokulunun hizmet verdiği beş mahalleden ikisi rastgele deney gurubu olarak belirlenmiş, geriye kalan üç mahalle ise kontrol grubu olarak seçilmiştir. Deney grubunda bulunan çocuklardan birinin annesi çalışmaya katılmak istemediğinden çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çalışma grubunda yer alan çocuklar ve annelerinin mahallelere göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Deney ve Kontrol Grubuna Alınan Çocukların Annelerinin Mahallelere Göre Dağılımı.

	1.mahalle	2.mahalle	3.mahalle	4.mahalle	5.mahalle	Toplam
Deney				20	13	33
Kontrol	19	16	12			47

Tablo 1’de Deney ve Kontrol grubu olarak rastgele belirlenen mahallelerdeki eğitim alan çocukların dağılımı görülmektedir. Çalışmaya katılan anne ve çocukların 33’ü deney, 47’si ise kontrol grubunda yer almaktadır.

Tablo 2.

Deney Ve Kontrol Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.

	Deney Grubu		Kontrol Grubu		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Kız	19	57.60	31	66.00	50	62.50
Erkek	14	42.40	16	34.00	30	37.50
Toplam	33	100.00	47	100.00	80	100.00

Tablo 2’de deney ve kontrol gruplarındaki çocukların cinsiyet dağılımları incelendiğinde, kız çocuklar deney grubunda % 57.60, kontrol grubunda ise % 66.00 oranında yer almaktadır. Erkek çocuklar ise deney grubunun % 42.40’ını, kontrol grubunun ise % 34.00’ünü oluşturmaktadır. Toplamda gezici anaokuluna devam eden çocukların % 62.50’sinin kız (n=50), % 37.50’sinin de erkek (n=30) olduğu tabloda görülmektedir. Tablo 3, deney ve kontrol grubundaki çocukların kardeş sayılarına göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 3.*Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı.*

	Deney Grubu		Kontrol Grubu		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Bir Kardeş	8	24.20	8	17.00	16	20.00
İki Kardeş	16	48.50	26	55.30	42	52.50
Üç Kardeş	3	9.10	7	14.90	10	12.50
Dört ve Üzeri Kardeş	6	18.20	6	12.80	12	15.00
Toplam	33	100.00	47	100.00	80	100.00

Tablo 3'deki kardeş sayıları ile ilgili dağılıma bakıldığında, deney grubunda yer alan çocukların % 48.50'sinin iki kardeşi olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda yer alan çocukların da % 55.30'unun iki kardeşi olduğu görülmektedir. Tablo 4'te deney ve kontrol grubundaki çocukların doğum sıralarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4.*Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Doğum Sıralarına Göre Dağılımı.*

	Deney Grubu		Kontrol Grubu		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Birinci	14	42.40	23	48.90	37	46.30
İkinci	12	36.40	15	31.90	27	33.80
Üçüncü	2	6.10	4	8.50	6	7.50
Dördüncü ve Üzeri	5	15.20	5	10.60	10	12.50
Toplam	33	100.0	47	100.00	80	100.00

Tablo 4'te yer alan deney ve kontrol grubundaki yer alan çocukların doğum sıralarına göre dağılımı incelendiğinde, deney grubunda yer alan çocukların, % 42.40'ının birinci çocuk, % 36.40'ının ikinci çocuk oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda yer alan çocukların % 48.90'ının birinci çocuk, % 31.90'ının ikinci çocuk oldukları görülmektedir. Tablo 5'te deney ve kontrol grubundaki çocukların daha önceki yıllarda gezici anaokulunda eğitim alma durumlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 5.*Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Daha Önceki Yıllarda Gezici Anaokulunda Eğitim Alma Durumlarına Göre Dağılımı.*

	Deney Grubu		Kontrol Grubu		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Eğitim Almış	8	24.20	10	21.30	18	22.50
Eğitim Almamış	25	75.80	37	78.70	62	77.50
Toplam	33	100.00	47	100.00	80	100.00

Tablo 5'te deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların daha önceki yıllarda gezici anaokulunda eğitim alma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Deney grubunda yer alan çocukların % 75.80'inin gezici anaokulunda eğitim almamış olduğu, kontrol grubunda yer alan çocukların ise % 78.70'inin gezici anaokulunda eğitim almamış olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmaya dâhil edilen çocuklar ve anne-babalarına yönelik demografik bilgilerin toplanması amacı ile "Genel Bilgi Formu" ve verilen iletişim eğitiminin anne çocuk iletişimine etkisini ve kalıcılığını ortaya koymak amacı ile de "Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

Araştırmaya alınan çocuklara yönelik demografik bilgileri elde etmek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan Genel Bilgi Formu kullanılmıştır. Formda çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, daha önce gezici anaokuluna devam edip etmediği gibi durumları ortaya koymaya yönelik sorular yer almaktadır.

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)

Bu araştırmada, 48-60 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerine yönelik davranışların değerlendirilmesi amacıyla Arabacı (2011) tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) kullanılmıştır. ABÇİDA'nın geçerlik güvenilirliğinin belirlenmesi için; açıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri; aracın genel olarak güvenilirliğini belirleyebilmek için de, madde-toplam puan güvenilirliği, Cronbach Alpha güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği analizleri yapılmıştır. ABÇİDA'nın yapısal geçerliğini test etmek amacıyla yapılan Açıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) istatistikleri sonuçlarına göre aracın beş boyutlu bir yapıyı desteklediği görülmüştür. ABÇİDA'nın konuşma alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısının (α) .67, dinleme alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısının (α) .70, mesaj alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısının (α) .60, sözsüz iletişim alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısının (α) .56 ve empati alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısının (α) .73 olduğu görülmüştür. Test-tekrar test güvenilirliğine ilişkin sonuçlar incelendiğinde; test-tekrar test korelasyonları, konuşma alt boyutu için .93, dinleme alt boyutu için .96, mesaj alt boyutu için .98, sözsüz iletişim alt boyutu için .95 ve empati alt boyutu için .96 olarak belirlenmiştir. Buna göre, iki uygulama sonuçları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda, ABÇİDA'nın güvenilir bir ölçme yaptığı ve tutarlı bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur (Arabacı & Ömeroğlu, 2016). Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA), konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati olmak üzere beş alt boyut ve 37 maddeden oluşmaktadır. Anne-babalara bireysel ya da küçük gruplar şeklinde uygulanabilen araçta, konuşma alt boyutunda sekiz madde, dinleme alt boyutunda altı madde, mesaj alt boyutunda sekiz madde, sözsüz iletişim alt boyutunda altı madde ve empati alt boyutunda dokuz madde bulunmaktadır. Araç, "Her zaman", "sık sık", "ara sıra", "nadiren" ve "hiçbir zaman" şeklinde beşli Likert derecelendirmeye dayalıdır. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) alt boyutlarından alınan puanların yüksek olması, anne-babanın çocuğu ile olumlu ve etkili bir iletişim durumu içerisinde olduğunu göstermektedir. Öte yandan, alt boyutlardan alınan iletişim puanlarının düşük olması ise, anne-babanın çocuğu ile iletişiminde aksayan yönlerin bulunduğuna işaret etmektedir. Araçla ilgili kısa bir bilgi, uygulama formunun başında yer almaktadır. Aracın uygulanmasında zaman sınırlaması yoktur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2015–2016 Eğitim-Öğretim yılı bahar yarıyılında araştırmacı tarafından toplanmıştır. Öncelikle Mamak Belediye Başkanlığından araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için izin alınmıştır. Eğitim başlamadan gezici anaokulunun faaliyet yürüttüğü beş mahalledeki annelere ön uygulama olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) uygulanmıştır. Ölçeğin nasıl doldurulacağı ve araştırmanın amacı annelere çocuklarını anaokuluna getirdikleri ya da bıraktıkları zaman diliminde açıklanmıştır. Daha sonra gezici anaokulunun hizmet verdiği beş mahalleden rastlantısal olarak deney grubu olarak belirlenen iki mahallede İletişim Eğitim Programı sekiz hafta süren on altı oturumda uygulanmıştır.

Eğitim programının uygulamasının hemen ardından; hem deney grubundaki, hem de kontrol grubundaki annelere son uygulamalar yapılmıştır. Son uygulamalardan iki hafta sonra da deney grubundaki annelere kalıcılık uygulaması olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) tekrar uygulanmıştır.

Çocuktan Anneye İletişim Eğitim Programının Hazırlanması ve Uygulanması

Araştırma kapsamında geliştirilen “Çocuktan Anneye İletişim Eğitim Programı” okul öncesi dönem çocuklarının iletişim becerilerini desteklemeyi, anneleri ile kurdukları iletişimi kuvvetlendirmeyi amaçlamaktadır. İletişim becerileri ile ilgili yapılan literatür taramasından sonra iletişim becerilerinin geliştirilmesi amacıyla “Çocuktan Anneye İletişim Eğitim Programı” hazırlanmıştır. Program hazırlanırken öncelikle iletişim becerileri ile ilgili kazanım ve göstergeleri oluşturulmuştur. Programın kazanım ve göstergeleri, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim (2013) programlarındaki hedef, amaç ve kazanımlar içerisinde iletişim becerileri ile ilgili olanlar seçilmiş ve şekilsel düzenlemeleri yapılmıştır. Programlarda yer alan kazanım ve göstergeler yeterli bulunduğundan ayrıca yeni kazanım ve gösterge eklenmemiştir. Seçilen kazanımların; araştırmanın amacına uygunluğu, iletişim becerilerinin alt boyutları olan; dinleme, konuşma, empati, sözsüz iletişim ve mesaj ile uyumluluğu, anne çocuk iletişimini destekleyip desteklemediği ve 48-60 aylık çocukların gelişimlerine uygunluğu yönünden okul öncesi eğitim alanında uzman beş akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşünün ardından dokuz kazanım ve 34 gösterge belirlenmiştir.

Çocukların kazanım ve göstergeleri içselleştirmeleri için kazanım ve göstergeler 16 oturuma dağıtılmış ve tekrarlanmıştır. Hangi kazanım göstergeye hangi etkinlikte yer verileceği ve kaç kez tekrar edileceği oluşturulan bir çizelgede gösterilmiştir. Kazanım ve göstergeler etkinlik planında kolaydan zora doğru bir sıralama içerisinde ve farklı zamanlarda ve farklı etkinliklerde tekrarlanarak ele alınmıştır.

Eğitim programındaki etkinlikler hazırlanırken; öncelikle etkinliklerin çocukların gelişim düzeylerine uygun olmasına, çocukların eğlenerek katılacakları, çocuk merkezli olmasına özen gösterilmiştir. Bunun yanı sıra aynı türdeki etkinlikler üst üste getirmeden gün içerisinde farklı türdeki etkinliklere yer verilmiştir. Aynı zamanda aktif-pasif dengesine dikkat edilerek çocukların hareketli ve oturarak katıldıkları etkinliklerin de art arda sıralandığı bir günlük akış hazırlanmıştır. Etkinlikler arası geçişler, çocukların biten bir etkinlikten diğerine geçişini kolaylaştırması için bağlantılı olarak tasarlanmıştır. Bir günde yapılan iki ya da üç etkinliğin ayrıca çocukların okulda yaptıkları etkinlikleri evde annelerine anlatıp onlarla tekrar edebileceklerinden uygulanması kolay olan etkinlikler seçilmiştir. Uygulanan eğitim programı Türkçe, Sanat, Matematik, Fen, Okuma-Yazmaya Hazırlık, Müzik, Hareket, Oyun, Drama ve aile katılım etkinliklerden oluşturulmuş, tüm okul öncesi eğitim etkinliklerine yer verilmiştir.

“Çocuktan Anneye İletişim Eğitimi Programı” deney grubundaki çocuklar için sekiz hafta ve on altı oturum şeklinde planlanmış ve her bir oturumda iletişim alt boyutlarından bir ya da birkaçının gelişmesine katkı sağlayacak kırk iki eğitim etkinliği bulunmaktadır. Çocuktan Anneye İletişim Eğitim Programı deney grubundaki çocuklar ile haftada iki gün sabah ve öğleden sonraları araştırmacı tarafından iki farklı mahallede gezici anaokulunda uygulanırken, kontrol grubunda yer alan çocuklara Milli Eğitim Bakanlığı (2013) Okul Öncesi Eğitim Programı uygulanmıştır.

Gezici anaokulunda yapılan tüm etkinliklerin evde anneleri ile birlikte yapılması gerektiği, bu etkinlikler yapılırken televizyonun kapalı olması gerektiği, etkinlikler sırasında annelerin başka hiçbir şeyle ilgilenmemesi gerektiği gibi uyarılar çocuklara süreç boyunca hatırlatılmıştır. Aynı zamanda bu uyarılar annelerle yapılan tanıtım ve değerlendirme toplantılarında ve süreç içerisinde her etkinlik için annelere gönderilen haber mektuplarında vurgulanmıştır. Evlere gönderilen haber mektuplarında annelerin dikkat etmesi gerekenler vurgulanırken, çocukların etkinlikleri unutması halinde ipucu vermeleri için etkinliklerin nasıl uygulanacağına da yer verilmiştir.

Etkinlikler sırasında çocukların birbirleriyle konuşmaları ve birbirlerini dinlemeleri için fırsatlar verilmiştir. Drama ve oyun gibi etkinliklerinde akıllarından geçen duygu ve düşünceleri ifade ettikleri birbirlerini anlamaya çalışarak empati kurdukları, beden jest ve mimiklerini kullanarak iletişim kurdukları faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Gezici anaokullarında yapılan etkinliklerin evde anneleri ile tekrar edilmesi çocukların anneleri ile verimli zaman geçirmelerine bu sayede de anne çocuk arasındaki iletişimin artmasına katkı sağlamış olması düşünülmektedir. Evde uygulanan bu etkinlikler sırasında çocuklar annelerine etkinlikleri anlatmış, öğrendikleri şarkıları, şiirleri, parmak oyunlarını anneleri ile tekrar etmiştir.

Çocuktan Anneye İletişim Eğitimi, anne ve çocuğa günlük en az 30 dakika zaman geçirme fırsatı sunmuştur. Sunulan bu fırsat anne ile çocuk sağlıklı iletişim kurmasına, birbirlerini dinleyip ve kendilerini ifade etmelerine katkı sağlamıştır. Çocuklar annelerine şarkılar, tekerlemeler, şiirler öğretmişlerdir. Eğitim programı sayesinde karşılıklı iletişim kurma, göz kontağı kurarak iletişim kurarak sözsüz iletişim becerileri desteklenmiştir. Eğitim programı içerisinde hikâye tamamlama etkinliği yapılmış “sen olsaydın ne yapardın, bu durumda başka neler yapılabilir, sen olsaydın ne hissederdin” şeklinde sorular sorularak, yarım bırakılan hikâyeler tamamlanması istenmiştir. Bu ve benzer etkinliklerin, empatik düşünme becerisine katkısı olduğu düşünülmektedir.

Verilerin Analizi

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) ve Genel Bilgi Formu aracılığıyla elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, uygun veri analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir. “Çocuktan Anneye İletişim Eğitim Programı”nın annelerin çocukları ile kurdukları iletişim üzerindeki etkisini belirlemek için deney ve kontrol gruplarındaki annelerin Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından (ABÇİDA) aldıkları ön ve son uygulama puanlarının farklı olup olmadığı bağımsız örneklem için t testi ile incelenmiştir. Bağımsız örneklem için t testi, iki bağımsız örneklem grubundan elde edilen ortalamalar arasındaki farkın manidarlığını karşılaştırmak için kullanılan parametrik bir tekniktir (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk 2014).

Deney grubundaki çocukların annelerinin Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) son uygulama ve kalıcılık uygulamasından aldıkları puanları karşılaştırmak amacıyla ilişkili örneklem için t testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 1998).

Bulgular

Bu bölümde, deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların annelerine çocuktan çocuğa yaklaşımı ile verilen İletişim Eğitiminin anne çocuk iletişimine etkisinin belirlenmesi için yapılan ön-son uygulama ve kalıcılık uygulamalarına ilişkin bağımsız örneklem (independent-sample) t-testi bulguları ve eşleştirilmiş örneklem (paired-sample) t-testi bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 6.

Deney ve Kontrol Grubunda Bulunan Çocukların Annelerinin Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ABÇİDA Ön Uygulama Puanları Arasındaki Anlamlı Farklılığa İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.

Ön uygulama	Grup	f	Ortalama	Ss	t	sd	p
Konuşma	Kontrol	47	31.91	4.99	.06	78	.95
	Deney	33	31.85	4.04			
Dinleme	Kontrol	47	24.79	3.09	1.93	78	.06
	Deney	33	23.33	3.60			
Mesaj	Kontrol	47	29.74	3.84	1.86	78	.07
	Deney	33	28.03	4.33			
Sözsüz İletişim	Kontrol	47	25.06	2.69	1.80	78	.08
	Deney	33	23.91	3.00			
Empati	Kontrol	47	35.49	5.73	.11	78	.92
	Deney	33	35.36	4.37			
Ölçeğin Genel Toplamı	Kontrol	47	147.00	16.14	1.26	78	.21
	Deney	33	142.48	15.29			

Tablo 6’da ABÇİDA alt boyutları ve geneline ilişkin ön uygulamasında, kontrol grubunda bulunan çocukların annelerinin puanlarının ortalamaları ile deney grubunda bulunan çocukların annelerinin puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubundaki annelerin Konuşma ($t_{(78)}=.06$, $p=.95>.05$), Dinleme ($t_{(78)}=1.93$, $p=.06>.05$), Mesaj ($t_{(78)}=1.86$, $p=.07>.05$), Sözsüz İletişim ($t_{(78)}=1.80$, $p=.08>.05$), Empati ($t_{(78)}=.11$, $p=.92>.05$), alt boyutları ve ölçeğin genel toplamından ($t_{(78)}=1.26$, $p=.21>.05$) aldıkları puanların arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Gezici anaokuluna devam eden çocukların annelerine uygulanan Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ön test puanları incelendiğinde, annelerin puanlarının birbirine yakın olması ve eğitim programının etkisini ortaya koymak açısından önemli görülmektedir.

Tablo 7.

Deney ve Kontrol Grubunda Bulunan Çocukların Annelerinin Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ABÇİDA Son Uygulama Puanları Arasındaki Anlamlı Farklılığa İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.

Son uygulama	Grup	f	Ortalama	Ss	t	sd	p
Konuşma	Kontrol	47	32.45	2.96	5.56	78	.00*
	Deney	33	33.00	35.67			
Dinleme	Kontrol	47	25.02	2.37	4.34	78	.00*
	Deney	33	27.03	1.42			
Mesaj	Kontrol	47	31.06	3.93	4.41	78	.00*
	Deney	33	34.24	1.54			
Sözsüz İletişim	Kontrol	47	24.34	2.65	6.62	78	.00*
	Deney	33	27.61	1.20			
Empati	Kontrol	47	34.89	3.76	7.79	78	.00*
	Deney	33	40.64	2.32			
Ölçeğin Genel Toplamı	Kontrol	47	147.77	11.29	8.32	78	.00*
	Deney	33	165.18	4.85			

Tablo 7’de ABÇİDA alt boyutları ve geneline ilişkin son uygulamaya ait kontrol grubunda bulunan çocukların annelerinin puan ortalamaları ile deney grubunda bulunan çocukların annelerinin puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubundaki annelerin Konuşma ($t_{(78)}=5.56$, $p=.00<.05$), Dinleme ($t_{(78)}=4.34$, $p=.00<.05$), Mesaj ($t_{(78)}=4.41$, $p=.00<.05$), Sözsüz İletişim ($t_{(78)}=6.62$, $p=.00<.05$), Empati ($t_{(78)}=7.79$, $p=.00<.05$), alt boyutları ve ölçeğin genel toplamından ($t_{(78)}=8.32$, $p=.00<.05$) aldıkları puanların arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin ABÇİDA alt boyutları ve ölçeğin geneline ilişkin puan ortalamaları arasındaki bu anlamlı farkın Çocuktan Anneye İletişim Eğitimi Programından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 8’de ABÇİDA alt boyutları ve geneline ilişkin deney grubunda bulunan çocukların annelerinin son uygulama puan ortalamaları ile kalıcılık uygulaması puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Deney grubundaki annelerin, Konuşma ($t_{(32)}=.94$, $p=.35>.05$), Dinleme ($t_{(32)}=1.88$, $p=.07>.05$), Mesaj ($t_{(32)}=.17$, $p=.86>.05$), Sözsüz İletişim ($t_{(32)}=1.30$, $p=.20>.05$), Empati ($t_{(32)}=1.19$, $p=.24>.05$), alt boyutları ve ölçeğin genel toplamından ($t_{(32)}=1.95$, $p=.06>.05$) son uygulama ve kalıcılık uygulamalarından aldıkları puanların arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Deney grubuna ait son test ve kalıcılık testi bulguları karşılaştırıldığında, Çocuktan Anneye İletişim Eğitimi Programının kalıcılığının devam ettiği söylenebilir.

Tablo 8.

Deney Grubunda Bulunan Çocukların Annelerinin Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ABÇİDA Son Uygulama ve Kalıcılık Uygulaması Puanları Arasındaki Anlamlı Farklılığa İlişkin Eşleştirilmiş Örneklem t-Testi Sonuçları.

Deney Grubu	Grup	f	Ortalama	Ss	t	sd	p
Konuşma	Son	33	35.67	1.80	.94	32	.35
	Kalıcılık	33	35.39	1.85			
Dinleme	Son	33	27.03	1.42	1.88	32	.07
	Kalıcılık	33	26.67	1.38			
Mesaj	Son	33	34.24	1.54	.17	32	.86
	Kalıcılık	33	34.30	1.72			
Sözsüz İletişim	Son	33	40.64	2.32	1.30	32	.20
	Kalıcılık	33	40.18	1.88			
Empati	Son	33	27.61	1.20	1.19	32	.24
	Kalıcılık	33	27.36	1.60			
Ölçeğin Genel Toplamı	Son	33	165.18	4.85	1.95	32	.06
	Kalıcılık	33	163.91	4.85			

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Çocuktan Anneye Eğitim Yaklaşımıyla Uygulanan İletişim Eğitimi programının, anne-çocuk iletişimine etki edip etmediğini ve varsa bu etkinin kalıcılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların annelerinin Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı son uygulama sonuçları Bağımsız Örneklem (Independent-Sample) T-Testi ile incelenmiştir. Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Konuşma, Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim, Empati alt boyutları ve ABÇİDA Genel Toplamı son uygulama puanlarının ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

ABÇİDA son uygulamasında konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim, empati alt boyutları ve ölçeğin geneline ilişkin duruma bakıldığında deney grubundaki çocukların annelerinin aldıkları puanlar ile kontrol grubundaki çocukların annelerinin aldıkları puanlar arasında anlamlı farkın olduğu görülmektedir. Deney grubunda bulunan çocukların annelerinin puanlarındaki bu olumlu yöndeki artışın çocuktan anneye eğitim yaklaşımı ile uygulanan iletişim eğitiminden kaynaklandığı söylenebilir.

Eğitim etkinliklerinde çocukların iletişim becerilerini içselleştirmeleri ve bu etkinlikleri evde de anneleri ile uygulamaları için iletişim becerilerine yönelik kazanım ve göstergelere yer verilmiştir. Etkinlikler için uygun eğitim ortamı ve eğitim materyalleri hazırlanmış, okul öncesi eğitim etkinlikleri ve tüm çocukların aktif katılımıyla uygulanmış ve son olarak değerlendirme aşamasında etkinlikler çocuklarla birlikte değerlendirilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının ön uygulama ve son uygulama puanları karşılaştırıldığında anlamlı fark çıkmıştır. Bu farkın da çocuktan anneye etkili iletişim programından kaynaklandığı düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde, Madden, O'Hara ve Levenstein'in (1984) araştırmasında, Anne Çocuk Ev Programının (MCHP) annelerin çocukları ile sözel iletişimlerine; Erbay, Arslan ve Çağdaş'ın 2011 yılındaki çalışmasında, "İletişim Eğitimi Programının" 6 yaş grubundaki çocukların dinleme ve sözel ifade becerilerine; Öğretir ve Demiriz (2009) çalışmalarında "Anne ev ziyareti eğitim programının" annelerin empatik eğilimlerine; Tuijl ve Leseman (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, dört-altı yaş grubu içerisinde yer alan risk altındaki çocuklar için, anne çocuk etkileşimini güçlendirmeye dayalı bir ev merkezli müdahale programının anne-çocuk iletişimine; Çağdaş, Arslan, Erbay ve Orçan'ın (2010) 6 yaş grubu çocuğu olan anneler ile yaptıkları çalışmada etkili annelik eğitimi verilen annelerin anne-çocuk ilişkisi düzeylerine; Evirgen (2002), 6 yaş çocuklarının annelerine yönelik olarak kendi geliştirdiği okul

destekli anne eğitim programının annelerin dinleme ve empati becerilerine; Çağdaş (1997) tarafından yapılan araştırmada “Anne-Çocuk İletişim Dili Eğitimi” programının annelerin çocukları ile olan olumlu ilişkilerine; Önder, Balaban Dağal ve Şanlı'nın (2015) yılında 60-68 aylar arasındaki 42 çocuk ile yaptığı oldukları araştırmalarında, araştırmacılar tarafından geliştirilen “İletişim Becerilerini Geliştirme Programının” deney grubundaki çocukların iletişim becerilerine olumlu katkı sağladığı sonucuna varmışlardır. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan sonuç ile daha önce yapılmış olan araştırmaların sonuçları birbirini destekler niteliktedir.

Deney grubunda yer alan çocukların annelerinin Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı son uygulama ve kalıcılık uygulaması sonuçları Bağımsız Örneklem (Independent-Sample) T-Testi ile incelenmiştir. Deney grubunda yer alan çocukların annelerinin Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Konuşma, Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim, Empati alt boyutları ve ABÇİDA Genel Toplamı son test puanları ile kalıcılık uygulaması puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Deney grubundaki çocuklara ve annelerine uygulanan Çocuktan Anneye Etkili İletişim Eğitim Çocuktan Anneye Etkili İletişim Eğitim Programı boyunca yapılan tüm bu çalışmalar deney grubunda yer alan annelerin çocukları ile arasındaki iletişimin kalitesinin kalıcılık göstermesine yol açtığı söylenebilir.

Gezici anaokuluna devam eden çocukların annelerine “Çocuktan Anneye” yaklaşımıyla verilen iletişim eğitiminin anne çocuk ilişkisine katkıda bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca bu eğitimin anne ve çocuk arasındaki iletişimin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati boyutlarını geliştirdiği belirlenmiştir. Deney grubundaki annelere verilen bu eğitimin etkisinin devam ettiği görülmüştür.

Araştırma, 2015–2016 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Mamak ilçesi Mamak Belediyesine bağlı gezici anaokuluna devam eden 48-60 ay çocuklar ve anneleriyle sınırlıdır. Ayrıca, araştırmadaki bir diğer sınırlılık, verilen eğitimin çocuktan çocuğa eğitim yaklaşımının sadece çocuktan anneye boyutu ile uygulanmasıdır. Hazırlanan eğitim programının sadece iletişim eğitimi içermesi de araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Bu sınırlılıklar doğrultusunda çalışma, Ankara İli Mamak İlçesi Mamak Belediyesine bağlı gezici anaokuluna devam eden 48-60 ay çocukları ve annelerine çocuktan anneye eğitim yoluyla uygulanan iletişim eğitimi kapsamaktadır.

Gezici anaokulunda çocuktan anneye yoluyla verilen iletişim eğitimi çocuktan aileye olacak şekilde uygulanması önerilmektedir. Bu şekilde tüm aile bireylerinin iletişim kalitesi artacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu yöntemle iletişim eğitimi dışında okul öncesi dönemde ele alınması gereken diğer konuların eğitim programları hazırlanıp uygulanması önerilmektedir. Çocuktan anneye yoluyla verilen bu eğitimin etkisinin detaylarının ortaya koymak amacıyla çalışma grubunda yer alan anneler ve çocukların boylamsal olarak izlenmesi ve nitel boyutuyla yeni araştırmalarda ele alınması önerilmektedir. Çocuktan anneye eğitim yaklaşımının ebeveyn eğitimlerinde alternatif bir yöntem olarak kurumsal eğitim içerisinde kullanılması önerilmektedir. Okul öncesi eğitim programında yer alan aile eğitiminde kullanılacak olan yöntemler kısmında çocuktan aileye yönteminin detayları hakkındaki güncellemelerin eklenmesi önerilmektedir. Gezici anaokullarının sayıları artırılarak bu anaokullarında planlanan çeşitli eğitimlere anne ve babaların katılımları sağlanabilir.

References

- Aguilar, B., Sroufe, L. A., Egeland, B., & Carlson, E. (2000). Distinguishing the early onset/ persistent and adolescence-onset antisocial behavior types: From birth to 16 years. *Development and Psychopathology, 12*(2), 109-132.
- Arabacı, N. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Unpublished doctorate dissertation, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arabacı, N. & Ömeroğlu, E. (2016). Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi: geçerlilik güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*, 1-21.
- Ataman, Ü. (2009). *Okul öncesi beslenme eğitiminde çocuktan çocuğa eğitim*. Unpublished master's thesis, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Barbato, A. A., Graham E. E. & Perse E. M. (2003). Communicating in the family: an examination of the relationship of family communication climate and interpersonal communication motives. *The Journal of Family Communication, 3*(3), 123-148.
- Büyüköztürk, Ş. (1998). Kovaryans analizi varyans analizi ile karşılaştırmalı bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 31*(1), 91-105.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çağdaş, A. Arslan, E. Erbay, F. & Orçan, M. (2010). Etkili annelik eğitim programının annelerin benlik saygısına ve anne çocuk ilişkisine etkisinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 8*(20), 7-23.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri*. Unpublished doctorate dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çağdaş, A. & Seçer, Z. (2004). *Anne baba eğitimi*. Konya: Eğitim.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2014). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Pegem Akademi.
- Erbay, F., Arslan, E. & Çağdaş, A. (2011). An analysis of the effect of communication skills training provided on the mother of six year old children on the social skills of children. *Us China Education Review, 8*(3), 384-392.
- Evirgen, S. (2002). *Okul öncesi eğitim çerçevesinde okul destekli anne eğitim programının anneler üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. Unpublished master's thesis, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fazlıoğlu, Y. (2012). Çocuktan çocuğa yaklaşımı. In Z. F. Temel (Ed.) *Erken çocukluk eğitiminde yaklaşımlar ve programlar*. (pp. 229-260). Ankara: Vize.
- Ferreira, T., Cadima, J., Matias, M., Vieira, J. M., Leal, T., & Matos, P. M. (2016). Preschool children's prosocial behavior: the role of mother-child, father-child and teacher-child relationships. *Journal of Child and Family Studies, 25*(6), 1829-1839.
- Gerrits, M. H., Goudena, P. P., & Van Aken, M. A. (2005). Child-parent and child-peer interaction: Observational similarities and differences at age seven. *Infant and Child Development, 14*(3), 229-241.
- Gezgin, (2009). Gezici anaokulu projesi'nin ilköğretim öğrencilerine etkisi. *E- Journal of New World Sciences Academy*.
- Güler Yıldız, T. (2014). Okul öncesi eğitimde ailenin önemi ve okul aile işbirliği. In G. Haktanır (Ed.) *Okul öncesi eğitime giriş*, (pp. 279-306). Ankara: Anı.
- Gültekin, M. Deveci, H. & Gürdoğan Bayır, Ö. (2009). *Çocuktan çocuğa öğretim yaklaşımı ile değerler eğitimi*. Paper presented at IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Retrieved from https://www.pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=106278

- Haktanır, G. Akgün, E. Karaman, G.&Duman, G. (2012). “Topluma hizmet uygulamaları dersi” ve “Meb mobil anaokulu projesi”nin birlikte yürütülmesi ile çocukların gelişimlerinin desteklenmesi: Peçenek Köyü örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21, 69-82.
- Hanbury, C. (1993). *Child to child and children living in camps (paperback)*. London: The Child to Child Trust.
- Lindsey, E. W.&Mize, J. (2001). Interparental agreement, parent-child responsiveness, and children's peer competence. *Family Relations*, 50(4), 348-354.
- Maccoby, E. (1980). *Social Development: Psychological Growth and the Parent-Child Relationship*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Madden, J., O'Hara, J. & Levenstein, P. (1984). Home again: Effects of the mother-child home program on mother and child. *Child Development*, 55(2), 636-647.
- Marti, M., Bonillo, A., Jane, M. C., Fisher, E. M. & Duch, H. (2015). Cumulative risk, the mother-child relationship, and social-emotional competence in latino headstart children. *Early Education and Development*, 27(5), 590-622.
- Nutton, G., Bell, J., Fraser, J., Elliott, A., Andrews, R., Loudon, W. & Carapetis, J. (2011). Extreme preschool: mobile preschooling Australia's northern territory', (Paper presented to the 24th International Congress for School Effectiveness and Improvement, 4-7 January 2011, Limassol, Cyprus) Retrieved August 25, 2011. From <http://www.icsei.net/icsei2011/Full%20Papers/0187.pdf>
- Office of Child Development (OCD), (2005). Understanding Common Problem Behaviors In Young Children, Special Report. University of Pittsburg.
- Oktay, A. (2007). Okul öncesi dönemde disiplin. In A. Oktay & Ö. P. Unutkan (Eds.). *Okul öncesi eğitimde güncel konular*. (pp. 181-188). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Öğretir, A. D. & Demiriz, S. (2009). Anne ev ziyareti eğitim programının annelerin tutumlarına ve empatik eğilimlerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 421-433.
- Önder, A., Balaban Dağal, A. & Şallı, D. (2015). 60-68 Aylık çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılmasında iletişim becerileri programının etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4, 355-362.
- Özyürek, A., Yavuz, N. F., Begde, Z., Gürleyik, S., Karadayı, N., Akça, F. & Atalay, D. (2016). Çocuktan çocuğa diş sağlığı eğitiminin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 46-59.
- Pasiak, C. (2011). The effect of mother-child interactional synchrony: Implications for preschool aggression and social competence. *Unpublished master's thesis*, University of Windsor, Ontario.
- Pianta, R. C. (1997). Adult-child relationship processes and early schooling. *Early Education and Development*, 8(1), 11-26.
- Tuijl C. V. & Leseman, P. P. M. (2004). Improving mother-child interaction in low-income Turkish-Dutch families: A study of mechanisms mediating improvements resulting from participating in a home-based preschool intervention program. *Infant and Child Development*, 13, 323-340.